

3. Damian Arguimbau: Litteraturen på katastrofekurs

Teksten er fra Weekendavisen den 5. august 2016.

Damian Arguimbau (f. 1965), litterær agent, redaktør og konsulent, oversætter og forfatter.

Klimakatastrofer og eksperimenter med biologiske våben vil i fremtiden ødelægge kloden, hvis ellers den nyeste bestsellerlitteratur for unge står til troende, for man finder ikke meget håb i disse bøger, tværtimod. Jordens undergang er nært forestående, og vi kan roligt forvente snart at se mennesket fra sin værste side, for fremtiden kommer til at handle om overlevelse. Det er dig eller mig, så enkelt er det. I hvert fald hvis man konsulterer en perlerække af de seneste internationale og nationale bestsellere for unge, hvoraf flere er filmatiseret:

I *Maze Runner*-serien har videnskabsfolk sluppet en virus løs, der forvandler mennesker til gale zombieagtige væsner, der kun er ude på at dræbe dig. De få immune overlever skal være heldige, hvis ikke de skal ende i hænderne på videnskabsfolk, der vil bruge de immunes hjerner som antibiotika for selv at undgå sygdomstegn. I *Divergent*-serien er vi i et post-apokalyptisk¹ Chicago, hvor de overlevende har skabt en stram og overkontrolleret samfundsorden for at undgå, at mennesket igen forårsager en katastrofe. Her forsøger videnskabsfolkene at overtage ledelsen af byen ved at gøre hele ordensmagten til en slags hjernevaskede robotter. I de voldsomt populære *Hunger Games*-bøger befinder vi os i landet Panem, som i virkeligheden er resterne af et USA, hvor hovedstaden er flyttet til Rocky Mountains². Her er ressourcerne blevet små, og eliten i hovedstaden kan nyde frugterne af det, de tilknyttede 12 fattige slavestater kan fremskaffe. I *Legend*-serien befinder vi os også i et fremtidigt USA, som klimaændringer har forandret gevaldigt, og hvor videnskabsfolkene roder med biologiske våben.

Men verden er skam ikke kun af lave i USA. Samme tendens er tydelig i danske bøger, for eksempel den populære *Kloden under vand*-serie, hvor oversvømmelser har gjort det meste af landjorden ubeboelig. En anden serie, *Terra Nova*, har samme klimakatastrofale baggrund. Og *Golak*-serien, Josefine Ottensens³ fabelagtige dystopi, er en sørgelig vandring i en verden ødelagt af menneskets grådighed og egoisme. Her møder vi såvel mennesker som vanskabninger, der er blevet ødelagt af radioaktivitet og videnskabsfolkernes manipulation.

Der er to fælles kendetegn ved tidens dystopier. Det første er, at katastroferne er uhyrlig komplekse, globale og forårsaget af videnskaben og de store virksomheders rovdrift på klodens ressourcer. Det andet er, at heltene ikke er i stand til at redde verden fra dens sørgelige tilstand, men højst sig selv og den lille gruppe, de tilhører.

Det eneste tidspunkt, hvor dystopier har haft en sammenlignelig gennemslagskraft, var i tiden efter Anden Verdenskrig, som i høj grad var båret af angsten for

¹ *post-apokalyptisk*: udspillende sig efter en begivenhed, der har ført til civilisationens sammenbrud.

² *Rocky Mountains*: bjergkæde i den vestlige del af Nordamerika.

³ *Josefine Ottensen*: (f. 1956), dansk forfatter.

atomkatastrofer og totalitære samfund – tænk Orwells⁴ *1984* fra 1949 eller filmen *Abernes planet* (1968), der var baseret på Pierre Boullés⁵ roman fra 1963. Disse dystopier var imidlertid henvendt til voksne, for dengang var børne- og ungdomslitteraturen langt mere opbyggelig, ofte på en politiserende måde, indtil nye, mere anarkistiske toner begyndte at tegne sig fra 1967, hvor Cecil Bødkers⁶ *Silas*-serie, Ole Lund Kirkegaards⁷ *Lille Virgil* og Flemming Qvist Møllers⁸ *Cykelmyggen Egon* blev udgivet.

Pointen her er, at tidligere tiders litteratur for unge slet ikke var så deprimerende som i dag. Næ, dengang kunne man bruge fantasien og kærligheden som en slags redningsplanke, og i rigtigt mange af de dystopiske science fiction-fortællinger af forfattere som Arthur C. Clarke⁹, J.G. Ballard¹⁰ og Ursula K. Le Guin¹¹, som mange unge også kastede sig over, lykkedes det rent faktisk heltene at redde verden. Der var ikke denne »det er dig eller mig«-mentalitet, men mere en »os og dem«-tankegang, der åbnede for en udvej, videnskabsfolk var ikke skurke, og man havde ikke en forståelse af, at planeten allerede var på vej mod den sikre ødelæggelse på grund af menneskers overforbrug. Det var krig, man frygtede, og det kunne man kæmpe mod.

Det kan selvfølgelig være, at den dystopiske trend i ungdomslitteraturen blot er at betragte som en undskyldning for at skabe flotte scener og kulisser uden at skulle opfinde en fantasyverden med mærkelige dyr og planter. Men det flugter mere med dystopiens pessimisme at se trenden som en omfavelse af elendigheden – man bekræfter de unge i, at verden er blevet for kompleks, at klimakrisen er uundgåelig, og at videnskaben vil forårsage menneskehedens fald. Med sin markante fokus på action og den enkeltes overlevelse ender genren med at pacificere de unge og fortælle dem, at de lige så godt kan opgive med det samme: Verden går under, og du kan ikke gøre en disse ved det, så sørg for at være stærk, så du kan klare det.

⁴ *Orwell*: George Orwell (1903-1950), britisk forfatter.

⁵ *Pierre Boullé*: (1912-1994), fransk forfatter.

⁶ *Cecil Bødker*: (f. 1927), dansk forfatter.

⁷ *Ole Lund Kirkegaard*: (1940-1979), dansk forfatter.

⁸ *Flemming Qvist Møller*: (f. 1942), dansk forfatter.

⁹ *Arthur C. Clarke*: (1917-2008), britisk forfatter.

¹⁰ *J.G. Ballard*: (1930-2009), britisk forfatter.

¹¹ *Ursula K. Le Guin*: (f. 1929), amerikansk forfatter.